

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Yirmi Beşinci

Mektub

(Manasında)

YİRMİ BEŞİNCİ MEKTUB

Sure-i Yâsin'in yirmi beş âyetine dair

"Yirmi Beş Nükte" olmak üzere rahmet-i İlahiyeden istenilmiş; fakat daha zamanı gelmediğinden yazılmamıştır.

1.2.3.AYETLER:

يَسْ (١-)

1- Yâsîn,

وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ (٢-)

2- Hikmet dolu Kur'an hakkı için,

إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ (٣-)

3- Sen şüphesiz peygamberlerdensin.

Mealli Kur'an – 439

Makam-ı isbatın en latif misallerinden:

يَسْ وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ der. Yani,

"Hikmetli Kur'ana kasem ederim, sen Resullerdensin." Şu kasem işaret eder ki, risaletin hücceti o derece yakînî ve haktır ki, hakkaniyette makam-ı ta'zim ve hürmete çıkmış ki, onunla kasem ediliyor.

İşte şu işaret ile der: "Sen resul'sün. Çünkü senin elinde Kur'an var. Kur'an ise, haktır ve Hakk'ın

kelâmıdır. Çünkü içinde hakikî hikmet, üstünde sikke-i i'caz var." Sözler (382)

Cenab-ı Hak, Kur'anda çok şeylere kasem etmiş. Kasemat-ı Kur'anîyede çok büyük nükteler var, çok sırlar var.

Hem **وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ** * **يَسْ** deki kasem ile, i'cazat-ı Kur'anîyenin kudsiyetini ve ona kasem edilecek bir derece-i hürmette olduğunu ihtar eder. **Mektubat (389)**

8.9.AYETLER:

﴿٨﴾ **إِنَّا جَعَلْنَا فِيْ أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُّقْمَحُونَ.**

8- Biz, onların boyunlarına halkalar geçirdik. O halkalar çenelere kadar dayanmaktadır. Bu yüzden kafaları yukarı kalkıktır.

وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ

خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَعْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ. ﴿٩﴾

9- Önlerinden bir set ve arkalarından bir set çektik de onları kapattık, artık göremezler.

Mealli Kur'an – 439

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'ın hıfzı ve ismeti, bir mu'cize-i bahiredir. **وَاللَّهُ يَعِصْمُكَ مِنَ النَّاسِ** âyet-i kerimesinin hakikat-ı bahiresi, çok mu'cizatı gösterir.

Evet, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm çıktığı vakit, değil yalnız bir taifeye, bir kavme, bir kısım ehl-i siyasete veya bir dine; belki umum padişahlara ve umum ehl-i dine tek başıyla meydan okudu. Hâlbuki onun amucası en büyük düşman ve kavim ve kabilesi düşman iken; yirmi üç sene nöbetdarsız, tekellüfsüz, muhafazasız ve pek çok defa sû'i kasde maruz kaldığı halde, kemal-i saadetle, rahat döşeginde vefat edip, Mele-i A'lâ'ya çıkmasına kadar hıfz u ismeti,

وَاللَّهُ يَعِصُكَ مِنَ النَّاسِ ne kadar kuvvetli bir hakikatı ifade ettiğini ve ne kadar metin bir nokta-i istinad olduğunu, güneş gibi gösterir. Biz yalnız nümune için, kat'iyet kesbetmiş birkaç hâdiseyi zikredeceğiz:

Manevî tevatüre yakın bir şöhretle ve ekser ehl-i tefsirin

إِنَّا جَعَلْنَا فِيْ أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُّقْمَحُونَ *

وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ

سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ

âyetinin sebab-i nüzulü ve ehl-i tefsir allâmeleri ve ehl-i hadîs imamları haber veriyorlar ki: Ebu Cehil yemin etmiş ki: "Ben secdede Muhammed'i görsem, bu taşla onu vuracağım." Büyük bir taş alıp gitmiş. Secdede gördüğü vakit kaldırıp vurmakta iken, elleri yukarıda kalmış.

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm namazı bitirdikten sonra kalkmış, Ebu Cehill'in eli çözülmüş. O ise; ya Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'ın müsaadesiyle veyahut ihtiyaç kalmadığından çözülmüş.

Mektubat (159 - 160)

12.AYET:

إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ وَكُلُّ شَيْءٍ
أَخْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ ﴿١٢﴾

12- Şüphesiz ölüleri ancak biz diriltiriz. Onların yaptıkları her işi, bıraktıkları her izi yazarız. Biz, her şeyi apaçık bir kitapta (levh-i mahfuz'da) sayıp yazmışızdır.

Meallî Kur'an – 439

Meselâ: * **وَكُلُّ شَيْءٍ أَخْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ** gibi âyetlerin

ifade ettikleri ki: **"Bütün eşya, bütün ahvaliyle vücuda gelmeden ve geldikten sonra ve gittikten sonra yazılıdır ve yazılır ve yazılıyor."** demek olan hakikat-ı âliyesine kanaat getirmek için Nakkaş-ı Zülcelal, rûy-i zeminin sahifesinde, her mevsimde, bahusus baharda değiştirdiği nihayetsiz muntazam mahlûkatın fihriste-i vücudlarını, tarihçe-i hayatlarını, desatir-i hareketlerini; çekirdeklerinde, tohumlarında, köklerinde manevî bir surette derc ve muhafaza ettiğini ve zevalden sonra semerelerinde aynen

kalem-i kaderiyle, manevî bir tarzda basit tohumcuklarında yazdığını, hattâ her geçici baharda, yaş-kuru ne varsa, mahdud zerrecikler ve kemikler hükmünde olan tohumlarda, ölmüş odunlarda, kemal-i intizam ile muhafaza ettiğini nazar-ı şuhuda gösteriyoruz.

Güya her bir bahar, birtek çiçek gibi, gayet muntazam ve mevzun olarak, zeminin yüzüne bir Cemil ve Celil'in eliyle takılıp koparılıyor; konup kaldırılıyor.

Hakikat böyle iken, beşerin en acib bir dalaleti budur ki: Kader kaleminin sahifesi olan Levh-i Mahfuz'un yalnız bir cilve-i aksi olarak, fihriste-i san'at-ı Rabbaniye olup, ehl-i gafletin lisanında tabiat denilen bu kitabet-i fitriyeyi, bu nakş-ı san'atı, bu münfail mistar-ı hikmeti, tabiat-ı müessire diyerek masdar ve fâil telakki etmesidir.

أَيْنَ الثَّرَا مِنَ الثُّرَيَّا Hakikat nerede? Ehl-i gafletin telakkileri nerede? **Sözler (164)**

Herşey vücudundan evvel ve vücudundan sonra yazıldığını وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ gibi, pek çok âyât-ı Kur'aniye tasrih ediyor ve şu kâinat denilen, kudretin Kur'an-ı kebirinin âyâtı dahi şu hükm-ü Kur'anîyi, nizam ve mizan ve intizam ve tasvir ve tezyin ve imtiyaz gibi âyât-ı tekviniyesiyle tasdik ediyor.

Evet, şu kâinat kitabının manzum mektubatı ve mevzun âyâtı şehadet eder ki, herşey yazılıdır.

Amma vücudundan evvel her şey mukadder ve yazılı olduğuna delil, bütün mebadi ve çekirdekler ve mekadîr ve suretler, birer şahiddir. Zira herbir tohum ve çekirdekler, "Kâf-Nun" tezgâhından çıkan birer latif sandukçadır ki, kaderle tersim edilen bir fihristecik, ona tevdi edilmiştir ki; kudret, o kaderin hendesesine göre zerratı istihdam edip, o tohumcuklar üstünde koca mu'cizat-ı kudreti bina ediyor.

Demek bütün ağacın başına gelecek bütün vakıatı ile çekirdeğinde yazılı hükmündedir. Zira tohumlar maddeten basittir, birbirinin aynıdır, maddeten birşey yoktur.

Hem her şeyin miktar-ı muntazaması, kaderi vâzıhan gösterir. Evet, hangi zîhayata bakılsa görünüyor ki, gayet hikmetli ve san'atlı bir kalıbdan çıkmış gibi, bir mikdar, bir şekil var ki; o mikdarı, o sureti, o şekli almak ya hârika ve nihayet derecede eğri büğrü maddî bir kalıp bulunmalı veyahut kaderden gelen mevzun, ilmî bir kalıb-ı manevî ile kudret-i ezeliye o sureti, o şekli biçip giydiriyor.

Meselâ: Sen şu ağaca, şu hayvana dikkat ile bak ki; camid, sağır, kör, şuursuz, birbirinin misli olan zerreler, onun neşv ü nemasında hareket eder. Bazı eğri büğrü hududlarda meyve ve faidelerin yerini tanır görür, bilir gibi durur, tevakkuf eder. Sonra başka bir yerde, büyük bir gayeyi takib eder gibi yolunu değiştirir.

Demek kaderden gelen mikdar-ı manevînin ve o mikdarın emr-i manevîsiyle zerreler hareket ederler.

Şimdi, vücudundan sonra herşeyin sergüzeşt-i hayatı yazıldığına delil ise; âlemde "**Kitab-ı Mübin**" ve "**İmam-ı Mübin**"den haber veren bütün meyveler ve "**Levh-i Mahfuz**"dan haber veren ve işaret eden insandaki bütün kuvve-i hâfızalar birer şahiddir, birer emaredir.

Evet, herbir meyve, bütün ağacın mukadderat-ı hayatı onun kalbi hükmünde olan çekirdeğinde yazılıyor. İnsanın sergüzeşt-i hayatıyla beraber kısmen âlemin hâdisat-ı maziyesi, kuvve-i hâfızasında öyle bir surette yazılıyor ki; güya hardal küçüklüğünde bu kuvvecikte dest-i kudret, kalem-i kaderiyle insanın sahife-i a'malinden küçük bir sened istinsah ederek, insanın eline verip, dimağının cebine koymuş. Tâ, muhasebe vaktinde onunla hatırlatsın.

Hem tâ mutmain olsun ki; bu fena ve zeval herc ü mercinde beka için pek çok âyineler var ki, Kadîr-i Hakîm zâillerin hüviyetlerini onlarda tersim edip ibka ediyor. Hem beka için pek çok levhalar var ki, Hafız-i Alîm fânilerin manalarını onlarda yazıyor. **Sözler (469-470)**

21.AYET:

اَتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْئَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ ﴿٢١﴾

21- "Sizden herhangi bir ücret istemeyen bu kimselere tâbi olun, çünkü onlar hidayete ermiş kimselerdir."

Eski Said minnet almazdı. Minnetin altına girmektense, ölümü tercih ederdi. Çok zahmet ve meşakkat çektiği halde, kaidesini bozmadı. Eski Said'in senin bu bîçare kardeşine irsiyet kalan şu hasleti ise, tezezhüd ve sun'î bir istiğna değil, belki dört-beş ciddî esbaba istinad eder.

Birincisi: Ehl-i dalalet, ehl-i ilmi; ilmi vasıta-i cerr etmekle ittiham ediyorlar. "İlmi ve dini kendilerine medar-ı maişet yapıyorlar" deyip insafsızcasına onlara hücum ediyorlar. Bunları fiilen tekzib lâzımdır.

İkincisi: Neşr-i hak için Enbiyaya ittiba' etmekle mükellefiz. Kur'an-ı Hakîm'de, hakkı neşredenler:

إِنِّ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ * إِنَّ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ diyerek, insanlardan istiğna göstermişler.

Sure-i Yâsin'de **اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ** cümlesi, mes'elemiz hakkında çok manidardır.

Mektubat (13)

29.AYET:

إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ خَامِدُونَ ﴿٢٩﴾

29- (Onları helâk eden) korkunç sestten başka bir şey değildi. Birdenbire sönüverdiler.

Mealli Kur'an – 441

Kur'anda mükerreren **إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً** hem

fermanları gösteriyor ki: **وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ**

Haşr-i a'zam bir anda zamansız vücuda geliyor. Dar akıl ise, bu hadsiz derece hârika ve emsalsiz olan mes'eleyi iz'an ile kabul etmesine medar olacak meşhud bir misal ister.

Elcevab: Haşırde, ruhların cesedlere gelmesi var. Hem cesedlerin ihyası var. Hem cesedlerin inşası var. Üç mes'eledir.

Birinci mes'ele: Ruhların cesedlerine gelmesine misal ise: Gayet muntazam bir ordunun efradı istirahat için her tarafa dağılmış iken, yüksek sadâlı bir boru sesiyle toplanmalarıdır.

Evet, İsrail'in borusu olan Sur'u, ordunun borazanından geri olmadığı gibi, ebedler tarafında ve zerreler âleminde iken ezel canibinden gelen **قَالُوا بَلَىٰ** hitabını işiten ve **الَّتِ بَرِيكُمْ** ile cevap veren ervahlar, elbette ordunun neferatından binler derece daha müsahhar ve muntazam ve mutâdirler.

Hem değil yalnız ruhlar, belki bütün zerreler dahi, bir ordu-yu Sübhanî ve emirber neferleri olduğunu kat'î bürhanlarla Otuzuncu Söz isbat etmiş.

İkinci mes'ele: Cesedlerin ihyasına misal ise: Çok büyük bir şehirde, şenlik bir gecede, birtek merkezden, yüzbin elektrik lâmbaları, âdeta zamansız bir anda canlanmaları ve ışıklanmaları gibi, bütün Küre-i Arz yüzünde dahi, birtek merkezden yüz milyon lâmbalara nur vermek mümkündür.

Madem Cenab-ı Hakk'ın elektrik gibi bir mahlûku ve bir misafirhanesinde bir hizmetkârı ve bir mumdarı, Hâlıkından aldığı terbiye ve intizam dersiyse bu keyfiyete mazhar oluyor. Elbette elektrik gibi binler nuranî hizmetkârlarının temsil ettikleri, hikmet-i İlahiyenin muntazam kanunları dairesinde, haşr-i a'zam tarfet-ül ayn'da vücuda gelebilir.

Üçüncü mes'ele ki, ecsadın def'aten inşasının misali ise: Bahar mevsiminde birkaç gün zarfında, nev'-i beşerin umumundan bin derece ziyade olan umum ağaçların bütün yaprakları, evvelki baharın aynı gibi birden mükemmel bir surette inşaları ve yine umum ağaçların umum çiçekleri ve meyveleri ve yaprakları, geçmiş baharın mahsulâtı gibi, berk gibi bir sür'atle icadları; hem o baharın mebd'e'leri olan hadsiz tohumcukların, çekirdeklerin, köklerin, birden beraber intibahları ve inkişafı ve ihyaları; hem kemiklerden ibaret olarak ayakta duran emvat gibi bütün ağaçların cenazeleri bir emir ile def'aten **"ba'sü ba'de-l mevt"**e mazhariyetleri ve neşirleri; hem küçücük hayvan taifelerinin hadsiz efradlarının gayet derecede san'atlı bir surette ihyaları; hem bilhâssa sinekler kabîlelerinin haşirleri ve bilhâssa daima yüzünü, gözünü, kanadını temizlemekle bize abdesti ve nezafeti ihtar eden ve yüzümüzü okşayan gözüm önündeki kabîlenin bir senede neşrolan efradı, benî-Âdemin Âdem zamanından beri gelen umum efradından fazla olduğu halde, her baharda sair kabîleler ile beraber birkaç gün zarfında inşaları ve ihyaları,

haşırleri; elbette Kıyamette ecsad-ı insaniyenin inşasına bir misal değil, belki binler misaldirler.

Evet, **dünya** dâr-ül hikmet ve **âhiret** dâr-ül kudret olduğundan; dünyada Hakîm, Mürettib, Müdebbir, Mürebbi gibi çok isimlerin iktizasıyla, dünyada icad-ı eşya bir derece tedricî ve zaman ile olması; hikmet-i Rabbaniyenin muktezası olmuş.

Âhirette ise, hikmetten ziyade kudret ve rahmetin tezahürleri için maddeye ve müddete ve zamana ve beklemeye ihtiyaç bırakmadan birden eşya inşa ediliyor.

Burada bir günde ve bir senede yapılan işler, âhirette bir anda, bir lemhada inşasına işareten Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan وَمَا أَمُرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ ferman eder.

Sözler (112 - 113)

35. ve 73.AYETLER:

لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٥﴾

35- Ta ki, onların meyvelerinden ve elleriyle bunlardan imal ettiklerinden yesinler. Hâla şükretmeyecekler mi?

Mealli Kur'an - 441

وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾

73- Bu hayvanlarda onlar için nice faydalar ve içilecek sütler vardır. Hâla şükretmezler mi?

Mealli Kur'an - 444

Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan, tekrar ile **أَفَلَا يَشْكُرُونَ * أَفَلَا يَشْكُرُونَ *** gibi âyetlerle gösteriyor ki: **Hâlık-ı Rahman'ın ibadından istediği en mühim iş, şükürdür.** Furkan-ı Hakîm'de gayet ehemmiyetle şükre davet eder.

Ve şükür etmemekliği, nimetleri tekzip ve inkâr suretinde gösterip **فَبَآئِيَ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ** fermanıyla, Sure-i Rahman'da şiddetli ve dehşetli bir surette otuzbir defa şu âyetle tehdid ediyor. Şükürsüzlüğün, bir tekzip ve inkâr olduğunu gösteriyor.

Evet, Kur'an-ı Hakîm nasıllı şükürü netice-i hilkat gösteriyor; öyle de Kur'an-ı Kebir olan şu kâinat dahi gösteriyor ki: Netice-i hilkat-i âlemin en mühimmi, şükürdür. Çünkü kâinata dikkat edilse görünüyor ki: Kâinatın teşkilâtı şükürü intac edecek bir surette herbir şey, bir derece şükre bakıyor ve ona müteveccih oluyor. Güya şu şecere-i hilkatin en mühim meyvesi, şükürdür.

Ve şu kâinat fabrikasının çıkardığı mahsulâtın en a'lâsı, şükürdür. **Mektubat (364)**

38.AYET:

وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿٣٨﴾

38- Güneş, kendisi için belirlenen yerde akar (döner).

İşte bu, azîz ve alîm olan Allah'ın takdiridir.

وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ

Şu kâinatın lâmbası olan güneş, kâinat Sâni'inin vücuduna ve vahdaniyetine güneş gibi parlak ve nurani bir penceredir.

Evet, manzume-i şemsiye denilen küremizle beraber oniki seyyare; cirmeleri küçüklük-büyüklik itibariyle pekçok muhtelif ve mevkileri uzaklık-yakınlık noktasında pekçok mütefavit ve sür'at-i hareketleri çok mütenevvi' olduğu halde kemal-i intizam ve hikmet ile ve kemal-i mizan ile ve bir sâniye kadar şaşırmayarak hareketleri ve deveranları ve güneş ile, cazibe kanunu tabir edilen bir kanun-u İlahî ile bağlanmaları, yani onlar imamlarına iktidaları; büyük bir mikyasta bir azamet-i kudret-i İlahiyyeyi ve vahdaniyet-i Rabbaniyyeyi gösterir.

Çünkü o camid cirmeleri, o şuursuz büyük kütleleri, nihayet derecede intizam ve mizan-ı hikmet içinde muhtelif şekillerde ve muhtelif mesafelerde ve muhtelif hareketlerde döndürmek, istihdam etmek, ne derece bir kudreti ve bir hikmeti isbat ettiğini kıyas et.

Bu büyük ve ağır işe zerre mikdar tesadüf karışsa, öyle bir patlayış verecek ki, kâinatı dağıtacak. Çünkü bir dakika, tesadüf birisini tevkif etse, mihverinden çıkmasına sebebiyet verir, başkaları ile müsademe etmesine yol açar. Küre-i Arzdan bin defa büyük cirmelerle müsademenin ne derece dehşetli olduğunu kıyas edebilirsiniz.

Manzume-i Şemsiyenin yani şemsin me'mumları ve meyveleri olan **on iki seyyarenin** acaibini ilm-i muhit-i İlahîye havale edip, yalnız gözümüzün önünde seyyaremiz bulunan arza bakıyoruz, görüyoruz ki: Bu seyyaremiz, bir azamet-i şevket-i rububiyeti ve haşmet-i saltanat-ı uluhiyeti ve kemal-i rahmet ve hikmeti gösterir bir surette Güneşin etrafında, emr-i Rabbanî ile (Üçüncü Mektub'da beyan edildiği gibi) pek büyük bir hizmet için bir uzun seyr ü seyahat ona ettiriliyor. Bir sefine-i Rabbaniye olarak acaib-i masnuat-ı İlahiye ile doldurulmuş ve zîşuur ibadullaha seyrangâh gibi bir mesken-i seyyar vaziyeti verilmiş.

Ve evkat ve hesabı bildirecek saat akrebi gibi **Kamer** dahi dakik hesaplarla, azîm hikmetlerle ona takılmış ve o Kamer'e başka menzillerde ayrı seyr ü seyahat verilmiş.

İşte bu mübarek seyyaremizin şu halleri, küre-i arz kuvvetinde bir şehadetle, bir Kadîr-i Mutlak'ın vücub-u vücudunu ve vahdetini isbat eder. Madem şu seyyaremiz böyledir, manzume-i şemsiyeyi ona kıyas edebilirsin.

Hem şemse kendi mihveri üstünde cazibe denilen manevî ipleri yumak yaptırmak için dolap ve çıkırık hükmünde olan güneşi, bir Kadîr-i Zülcelal'in emriyle döndürüp, o seyyaratı o manevî iplerle bağlayıp tanzim etmek ve güneşi bütün seyyaratıyla sâniyede beş saatlik bir mesafeyi kestirecek kadar bir sür'atle, bir tahmine göre "**Herkül Burcu**" tarafına veya Şems-üş Şumus canibine sevk etmek, elbette ezel ve ebed sultanı olan Zât-ı Zülcelal'in kudretiyle ve emriyledir.

Güya haşmet-i rububiyetini göstermek için, bu emirber neferleri hükmünde olan manzume-i şemsiye ordusu ile bir manevra yaptırır.

Ey kozmoğrafyacı efendi! Hangi tesadüf bu işlere karışabilir? Hangi esbabın eli buna ulaşabilir? Hangi kuvvet buna yanaşabilir? Haydi sen söyle... Hiç böyle bir Sultan-ı Zülcelal, aczini gösterip mülküne başkasını karıştırmı mı?

Bahusus kâinatın meyvesi, neticesi, gayesi, hülâsası olan zîhayatları, başka ellere verir mi? Başkasını müdahale ettirir mi? Bahusus o meyvelerin en câmii ve o neticelerin en mükemmeli ve zeminin halifesi ve o sultanın âyinedar bir misafiri olan insanları başıboş bırakır mı? Ve onları tabiata ve tesadüfe havale edip haşmet-i saltanatını hiçe indirir mi, kemal-i hikmetini sukut ettirir mi? **Sözler (672 - 673)**

Meselâ Güneşe der: **"Döner bir siracdır, bir lâmbadır."** Zira Güneşten, Güneş için, mahiyeti için bahsetmiyor. Belki bir nevi intizamın zenbereği ve nizamın merkezi olduğundan, intizam ve nizam ise Sâni'in âyine-i marifeti olduğundan bahsediyor.

Evet der: **الشَّمْسُ تَجْرِي "Güneş döner."** Bu döner tabiriyle; kış yaz, gece gündüzün deveranındaki muntazam tasarrufat-ı kudreti ihtar ile azamet-i Sâni'i ifham eder. İşte bu dönmek hakikatı ne olursa olsun, maksud olan ve hem mensuc, hem meşhud olan intizama tesir etmez. **Sözler (243-244)**

Meselâ: **On Dokuzuncu Söz**'ün âhirinde isbat edildiği gibi,

وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا deki تَجْرِي kelimesi şöyle bir

üslûb-u âlîye pencere açar. Şöyle ki: تَجْرِي lafzıyla yani:

"Güneş döner" tabiriyle kış ve yaz, gece ve gündüzün deveranındaki muntazam tasarrufat-ı kudret-i İlahiyeyi ihtar ile Sâni'in azametini ifham eder. Ve o mevsimlerin sahifelerinde kalem-i kudretin yazdığı mektubat-ı Samedaniyeye nazarı çevirir, Hâlık-ı Zülcelal'in hikmetini i'lam eder. **Sözler (377)**

İkinci âyet: وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ Evet تَجْرِي bir

üslûba işaret ettiği gibi, لِمُسْتَقَرٍّ dahi bir hakikatı telvih eder.

Demek caizdir ki, تَجْرِي lafzıyla şöyle bir üslûba işaret olsun.

Şöyle: Şems, demiri altundan yapılmış mühezzeb, müzehheb, zırlı bir sefine gibi esîrden olan ve mevc-i mekfuf tabir olunan umman-ı semada seyahat ve yüzüyor.

Eğer çendan müstekarrında lenger-endazdır. Lâkin o bahr-i semada o "zeheb-i zâib" cereyan ediyor. Fakat o cereyan arazî ve tebaî ve tefhim için mûraat ve ihtiram olunan nazar-ı hissiyledir. Fakat hakikî iki cereyanı vardır. Olmaz ise de olur. Zira maksad, beyan-ı intizamdır. Esalîb-i Arab'da olduğu gibi tebaî ise veya zâtî ise, nizamın nokta-i nazarında birdir.

Sâniyen: Şems müstekarrında, mihveri üzerinde müteharrik olduğundan o erimiş altın gibi eczaları dahi cereyan ediyor. Bu hareke-i hakikiye evvelki hareke-i mecaziyenin danesidir, belki zenbereğidir.

Sâlisen: Şemsin müstekarı denilen taht-ı revanıyla ve seyyarat denilen asakir-i seyyaresiyle göçüp sahra-yı âlemde seyr ü seferi, mukteza-yı hikmet görünüyor. Zira kudret-i İlahiye herşeyi hayy ve müteharrik kılmıştır ve sükûn-u mutlak ile hiçbir şeyi mahkûm etmemiştir. Mevtin biraderi ve ademin ammizadesi olan atalet-i mutlak ile, rahmeti bırakmamış ki kaydedilsin.

Öyle ise Şems de hürdür. Kanun-u İlahiye itaat etmek şartıyla serbesttir, gezebilir. Fakat başkasının hürriyetini bozmamak gerektir ve şarttır.

Evet **şems**, emr-i İlahîye temessül eden ve herbir hareketini meşiet-i İlahiyeye tatbik eden bir çöl paşasıdır.

Evet, cereyan hakikî ve zâtî olduğu gibi arazî ve hissî de olabilir. Nasıl hakikîdir, öyle de mecazîdır. Bu mecazın menarı, تَجْرِ dir. Üslûbun ukde-i hayatiyesine telvih eden

lafız, لِمُسْتَقَرٍّ dir. **Muhakemat (80 - 81)**

Meselâ: الشَّمْسُ تَجْرِ لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا daki "Lâm"; hem kendi manasını, hem "fî" manasını, hem "ilâ" manasını ifade eder. İşte لِمُسْتَقَرٍّ in "Lâm"ı, avam o "Lâm"ı "ilâ" manasında

görüp fehmeder ki; size nisbeten ışık verici, ısındırıcı müteharrik bir lâmba olan Güneş, elbette bir gün seyrî bitecek, mahall-i kararına yetişecek, size faidesi dokunmayacak bir suret alacaktır, anlar. O da, Hâlık-ı Zülcelal'in Güneş'e bağladığı büyük nimetleri düşünerek "Sübhanallah, Elhamdülillah" der. Ve âlime dahi o "Lâm"ı "ilâ" manasında gösterir.

Fakat Güneş'i yalnız bir lâmba değil, belki bahar ve yaz tezgâhında dokunan mensucat-ı Rabbaniyenin bir mekiği, gece gündüz sahifelerinde yazılan mektubat-ı Samedaniyenin mürekkebi, nur bir hokkası suretinde tasavvur ederek Güneş'in cereyan-ı surîsi alâmet olduğu ve işaret ettiği intizamat-ı âlemi düşündürerek Sâni'-i Hakîm'in san'atına "Mâşâallah" ve hikmetine "Bârekâllah" diyerek secdeye kapanır.

Ve kozmoğrafyacısı bir feylesofa "lâm"ı "fî" manasında şöyle ifham eder ki: Güneş, kendi merkezinde ve mihveri üzerinde zenberekvari bir cereyan ile manzumesini emr-i İlahî ile tanzim edip tahrik eder. Şöyle bir saat-ı kübrayı halkedip tanzim eden Sâni'-i Zülcelal'ine karşı kemal-i hayret ve istihsan ile "El-azametü lillah ve-l kudretü lillah" der, felsefeyi atar, hikmet-i Kur'aniyeye girer.

Ve dikkatli bir hakîme şu "lâm"ı, hem illet manasında, hem zarfiyet manasında tutturup şöyle ifham eder ki: "Sâni'-i Hakîm, işlerine esbab-ı zahiriye-yi perde ettiğinden, cazibe-i umumiye namında bir kanun-u İlahîsiyle sapan taşları gibi

seyyareleri Güneş'le bağlamış ve o cazibe ile muhtelif fakat muntazam hareketle o seyyareleri daire-i hikmetinde döndürüyor ve o cazibeyi tevliid için Güneş'in kendi merkezinde hareketini zahirî bir sebep etmiş.

Demek **فِي مُسْتَقَرٍّ لَهَا لِاسْتِقْرَارِ مَنْظُومَتِهَا** manası:

yani, kendi müstekarı içinde manzumesinin istikrarı ve nizamı için hareket ediyor. Çünkü hareket harareti, hararet kuvveti, kuvvet cazibeyi zahiren tevliid eder gibi bir âdet-i İlahiye, bir kanun-u Rabbanîdir. İşte şu hakîm, böyle bir hikmeti, Kur'anın bir harfinden fehmettiği zaman, "Elhamdülillah Kur'andadır hak hikmet, felsefeyi beş paraya saymam" der.

Ve şâirane bir fikir ve kalb sahibine şu "lâm"dan ve istikrardan şöyle bir mana fehmine gelir ki: "Güneş, nurani bir ağaçtır. Seyyareler onun müteharrik meyveleri... Ağaçların hilafına olarak Güneş silkinir, tâ o meyveler düşmesin.

Eğer silkinmezse, düşüp dağılacaklar." Hem tahayyül edebilir ki: "Şems meczub bir ser-zâkirdir. Halka-i zikrin merkezinde cezbeli bir zikreder ve ettirir." Bir risalede şu manaya dair şöyle demiştim: "Evet Güneş bir meyvedardır; silkinir tâ düşmesin seyyar olan yemişleri. Eğer sükûtuyla sükûnet eylese, cezbe kaçır, ağlar fezada muntazam meczubları." **Sözler (393 - 394)**

39.AYET:

وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ ﴿٣٩﴾

39- Ay için de birtakım menziller (yörüngeler) tayin ettik. Nihayet o, eğri hurma dalı gibi (hilâl) olur da geri döner.

Mealli Kur'an – 441

وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ deki

كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ kelimesine bak, ne kadar latif bir üslûbu gösteriyor.

Şöyle ki: Kamer'in bir menzili var ki, Süreyya yıldızlarının dairesidir. Kameri, hilâl vaktinde hurmanın eskimiş beyaz bir dalına teşbih eder.

Şu teşbih ile semanın yeşil perdesi arkasında güya bir ağaç bulunuyor ki beyaz, sivri, nurani bir dalı, perdeyi yırtıp başını çıkarıp, Süreyya o dalın bir salkımı gibi ve sair yıldızlar o gizli hilkat ağacının birer münevver meyvesi olarak işitenin hayalî olan gözüne göstermekle; medar-ı maişetlerinin en mühimmi hurma ağacı olan sahra-nişinlerin nazarında ne kadar münasib, güzel, latif, ulvî bir üslûb-u ifade olduğunu zevkin varsa anlarsın. **Sözler (376 - 377)**

Sonra Kamer'e baktım.

وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ âyetinin gayet parlak bir nur-u i'cazı ifade ettiğini gördüm.

Evet Kamer'in takdiri ve tedviri ve tedbir ve tenviri ve zemine ve Güneş'e karşı gayet dakik bir hesabla vaziyetleri, o kadar hayret-feza, o derece hârikadır ki, onu öyle tanzim eden ve takdir eden bir Kadîr'e hiçbir şey ağır gelmez. "Onu öyle yapan her şey'i yapabilir" fikrini, temaşa eden herbir zîşuura ders verir.

Hem öyle bir tarzda Güneş'i takib ediyor ki; bir sâniye kadar yolunu şaşırıyor, zerre kadar vazifesinden geri kalmıyor. Dikkatle bakana: **سُبْحَانَ مَنْ تَحَيَّرَ فِي صُنْعِهِ الْعُقُولُ** dedirtiyor.

Hususan Mayıs'ın âhîrinde olduğu gibi, bazı vakitte ince hilâl şeklinde Süreyya menziline girdiği vakit, hurma ağacının eğilmiş beyaz bir dalı suretini ve Süreyya bir salkım suretini gösterdiğinden, o yeşil sema perdesi arkasında, hayale nuranî büyük bir ağacın vücudunu tahayyül ettirir. Güya o ağaçtan bir dalının bir sivri ucu, o perdeyi delmiş, bir salkımıyla beraber başını çıkarmış, Süreyya ve Hilâl olmuş ve sair yıldızlar da o gaybî ağacın meyveleri olduğunu hayale telkin eder.

İşte **كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ** teşbihinin letafetini, belâgatını gör.

Mektubat (16)

Kur'an-ı Kerim, bazan bir şeyin müteaddid gayelerinden insanlara ait bir gayeyi zikre tahsis eder. Bu ihtar içindir, inhisar için değildir. Yani, o şeyin gayeleri, zikredilen gayeye

münhasır değildir. Ancak o şeyin nizam ve intizam ve sair faydalarına insanın nazar-ı dikkatini celbetmek için insanlara raci' o faideyi zikrediyor.

Meselâ: وَالْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ * لَتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ

âyet-i kerime ile zikredilen faide, takdir-i kamerin binlerce faidelerinden biridir. Yoksa, takdir-i kamer bu faideye münhasır değildir. Yani, kamer yalnız bu gaye için değildir. Bu gaye onun gayelerinden biridir.

Mesnevi-i Nuriye (217 - 218)

41. ve 42. AYETLER:

وَآيَةٌ لَهُمْ أَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلِّ الْمَشْحُونِ ﴿٤١﴾

41- Onların zürriyetlerini dopdolu bir gemide taşımamız da onlar için büyük bir ibrettir.

وَحَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ ﴿٤٢﴾

42- Onlar için, bunun gibi binecekleri başka şeyler de yarattık.

Mealli Kur'an – 442

Beşerin san'at ve fen cihetindeki terakkiyatlarının neticesi olan havarik-ı san'at ve garaib-i fen olarak tayyare, elektrik, şimendifer, telgraf gibi şeyler vücuda gelmiş ve beşerin hayat -ı maddiyesinde en büyük mevki almışlar.

Elbette umum nev'-i beşere hitab eden Kur'an-ı Hakîm, şunları mühmel bırakmaz. Evet bırakmamış. İki cihet ile onlara da işaret etmiştir:

İkinci kısım şudur ki: Bazı hâdisat-ı tarihiye suretinde işaret eder.

Ezcümle: Keza:¹ **فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِنْ مِثْلِهِ**

مَا يَرْكَبُونَ gibi âyetlerle şimendifere işaret ettiği gibi...

Sözler (252 - 253)

53.AYET:

إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٥٣﴾

53- Olan müthiş bir sestten ibarettir. Bunun üzerine onların hepsi hemen huzurumuzda hazır bulunurlar.

Mealli Kur'an - 442

Ey nefs-i bîhuş! Diyorsun ki:

إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

hem **إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ**

gibi âyetler, **vücut-u eşya, sırf bir emr ile ve defî olduğunu ve أَحْسَنَ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ** hem

¹ (Haşiyeye-1): Şu cümle işaret ediyor ki: Şimendiferdir. Âlem-i İslâm'ı esaret altına almıştır. Kâfirler onunla İslâm'ı mağlub etmiştir.

اللّٰهُ الَّذِي اَتَقَنَ كُلَّ شَيْءٍ gibi âyetler; vücud-u eşya, ilim içinde azîm bir kudretle, hikmet içinde dakik bir san'atla tedricî olduğunu gösteriyorlar. Vech-i tevfiği nedir?

Elcevab: Kur'anın feyzine istinaden deriz:

Evvelâ, münafat yoktur. Bir kısım öyledir: İbtidadaki icad gibi. Bir kısmı böyledir: Mislini iade gibi...

Sâniyen: Mevcudatta meşhud olan sühulet ve sür'at ve kesret ve vüs'at içinde nihayet intizam, gayet ittikan ve hüsn-ü san'at ve kemal-i hilkat, şu iki kısım âyetlerin vücud-u hakikatlarına kat'iyen şهادet eder. Öyle ise, şunların hariçte tahakkukları medar-ı bahs olması lüzumsuzdur. Belki yalnız "sırr-ı hikmeti nedir" denilebilir. Öyle ise, biz dahi bir kıyas-ı temsîl ile şu hikmete işaret ederiz.

Meselâ: Nasilki terzi gibi bir san'atçı, birçok külfetler, meharetlerle musanna' birşeyi icad eder ve ona bir model yapar. Sonra onun emsalini külfetsiz çabuk yapabilir. Hattâ bazan öyle bir derece sühulet peyda eder ki, güya emreder yapılır ve öyle kuvvetli bir intizam kesbeder, (saat gibi) güya bir emrin dokunmasıyla işlenir ve işler.

Öyle de: Sâni'-i Hakîm ve Nakkaş-ı Alîm, şu âlem sarayını müştemilâtıyla beraber bedî' bir surette yaptıktan sonra cüz'î ve küllî, cüz ve küll herşeye bir model hükmünde bir nizam-ı kaderî ile bir mikdar-ı muayyen vermiştir.

İşte bak o Nakkaş-ı Ezelî, herbir asrı bir model yaparak mu'cizat-ı kudreti ile murassa', taze bir âlemi ona gıydiriyor.

Herbir seneyi bir mikyas ederek, havarik-ı rahmetiyle musanna', taze bir kâinatı o kamete göre diyor.

Herbir günü bir satır yaparak dekaik-i hikmetiyle müzeyyen, mücedded mevcudatı onda yazıyor. Hem o Kadîr-i Mutlak, herbir asrı, herbir seneyi, herbir günü bir model yaptığı gibi, rûy-i zemini, herbir dağ ve sahrayı, bağ ve bostanı, herbir ağacı birer model yapmıştır.

Vakit-bevakit, taze taze birer kâinatı zeminde kuruyor, birer yeni dünyayı icad ediyor. Birer âlemi alıp da diğer muntazam bir âlemi getiriyor. Mevsim be-mevsim her bağ ve bostanda taze taze mu'cizat-ı kudretini ve hedaya-yı rahmetini gösterir. Yeni birer kitab-ı hikmet-nüma yazıyor. Taze taze birer matbaha-i rahmetini kuruyor.

Mücedded bir hulle-i san'at-nüma giydiriyor. Her baharda, herbir ağaca sündüs-misal taze bir çarşaf giydiriyor. Lü'lü-misal yeni bir murassaatla süslendiriyor. Yıldız-misal rahmet hediyeleriyle ellerini dolduruyor.

İşte şu işleri nihayet hüsn-ü san'at ve kemal-i intizam ile yapan ve şu birbiri arkasında gelen ve zaman ipine takılan seyyar âlemleri, nihayet hikmet ve inayet ve kemal-i kudret ve san'at ile değiştiren Zât; elbette gayet Kadîr ve Hakîm'dir. Nihayet derecede Basîr ve Alîm'dir. Tesadüf onun işine karışamaz.

İşte o Zât-ı Zülcelal'dir ki, şöyle ferman ediyor:

إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ * وَمَا أَمْرُ

deyip, hem kemal-i kudretini ilân, hem kudretine nisbeten Haşir ve Kıyamet gayet sehl ve külfetsiz olduğunu beyan ediyor.

Emr-i tekvinîsi, kudret ve iradeyi tazammun ettiğini ve bütün eşya, evamirine gayet müsahhar ve münkad olduklarını ve mübaşeretisiz, mualecesiz halkettiği için icadındaki sühulet-i mutlakayı ifade için, sırf bir emirle işler yaptığını, Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan ile ferman ediyor.

Sözler (195 - 197)

Sâbık beyanatımızda, icad-ı mahlukatta görünen hadsiz kolaylık, gayet derecede çabukluk, nihayetsiz sür'at-i ef'al, nihayetsiz sühuletle icad-ı eşyanın sırlarını, hikmetlerini bir derece gösterdik. İşte şu nihayetsiz sür'at ve hadsiz sühuletle vücud-u eşya, ehl-i hidayete şöyle kat'î bir kanaat verir ki: Mahlukatı icad eden zâtın kudretine nisbeten; Cennetler baharlar kadar, baharlar bahçeler kadar, bahçeler çiçekler kadar kolay gelir. مَا خَلَقَكُمْ وَلَا بَعَثَكُمْ إِلَّا كَفْئِسٍ وَاحِدَةٍ سırrıyla, nev'-i beşerin haşr ü neşri, birtek nefsin imate ve ihyası gibi sühuletlidir.

إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَاذَاهُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ

tasrihiyle, bütün insanları haşirde ihya etmek; istirahat için

dağılan bir orduyu bir boru sesiyle toplamak kadar kolaydır.

Mektubat (251)

59.AYET:

وَأَمَّا زُورَ الْيَوْمِ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ ﴿٥٩﴾

59- "Ayrılın bir tarafa bugün, ey günahkârlar!"

Mealli Kur'an – 443

Vaktaki meclis-i imtihan kapandı. Tecrübe vakti bitti. Esmâ-i hüsnâ hükmünü icra etti. Kalem-i kader, mektubatını tamamıyla yazdı. Kudret, nukuş-u san'atını tekmil etti. Mevcudat, vezaifini ifa etti. Mahlukat, hizmetlerini bitirdi. Her şey, manasını ifade etti. Dünya, âhiret fidanlarını yetiştirdi. Zemin, Sâni'-i Kadîr'in bütün mu'cizat-ı kudretini, umum havarik-ı san'atını teşhir edip gösterdi.

Şu âlem-i fena, sermedî manzaraları teşkil eden levhaları zaman şeridine taktı. O Sâni'-i Zülcelal'in hikmet-i sermediyesi ve inayet-i ezeliyesi; o imtihan neticelerini, o tecrübenin neticelerini, o esma-i hüsnânın tecellilerinin hakikatlarını, o kalem-i kader mektubatının hakaikını, o nümune-misal nukuş-u san'atının asıllarını, o vezaif-i mevcudatın faidelerini, gayelerini, o hidemat-ı mahlûkatın ücretlerini ve o kelimat-ı kitab-ı kâinatın ifade ettikleri manaların hakikatlarını ve istidad çekirdeklerinin sünbülLENmesini ve bir mahkeme-i kübra açmasını ve dünyadan alınmış misalî manzaraların göstermesini ve esbab-

ı zahiriyeinin perdesini yırtmasını ve herşey doğrudan doğruya Hâlık-ı Zülcelal'ine teslim etmesi gibi hakikatları iktiza etti ve o mezkûr hakikatları iktiza ettiği için, kâinatı dağdağa-i tegayyür ve fenadan, tahavvül ve zevalden kurtarmak ve ebedileştirmek için o zıdların tasfiyesini istedi ve tegayyürün esbabını ve ihtilafatın maddelerini tefrik etmek istedi.

Elbette kıyameti koparacak ve o neticeler için tasfiye edecek. İşte şu tasfiyenin neticesinde Cehennem ebedî ve dehşetli bir suret alıp, taifeleri **وَأَمَّا زُورَ الْيَوْمِ أَتْيَا الْمُجْرِمُونَ** tehdidine mazhar olacak. Cennet ebedî, haşmetli bir suret giyerek ehil ve ashabı **سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ** hitabına mazhar olacak. **Sözler (532 - 533)**

68.AYET:

وَمَنْ نَعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٨﴾

68- Kime uzun ömür verirse biz onun gelişmesini tersine çeviririz. Hiç düşünmüyorlar mı?

Meallî Kur'an - 443

Kur'anda delil-i inayet vücuh-u mümkinenin en mükemmel vechi ile bulunuyor. Kur'an, kâinatta tefekküre emir verdiği gibi, fevaidi tezkâr ve nimetleri ta'dad eden

âyâtın fevasıl ve hâtimelerinde galiben akla havale ve vicdanla müşaverete sevk etmek için

gibi, o **أَوَّلًا يَغْلَمُونَ، أَفَلَا يَعْقِلُونَ، فَاعْتَبِرُوا**

bürhan-ı inayeti ezhanda tesbit ediyor. **Mesnevi-i Nuriye (253)**

Hem âyât-ı Kur'aniye, başlarında ve âhirlerinde beşeri aklına havale eder, "Aklına bak" der, "Fikrine, kalbine müracaat et, meşveret et, onunla görüş ki, bu hakikatı bilesin" diyor.

Meselâ: Bakınız, o âyetlerin başında ve âhirlerinde diyor ki: "Neden bakmıyorsunuz? İbret almıyorsunuz? Bakınız ki, hakikatı bilesiniz." "Biliniz" ve "Bil" hakikatına dikkat et. "Acaba neden beşer bilemiyorlar, cehl-i mürekkebe düşüyorlar? Neden taakkul etmiyorlar, divaneliğe düşerler? Neden bakmıyorlar, hakkı görmeye kör olmuşlar? Neden insan sergüzeşt-i hayatında, hâdisat-ı âlemden tahattur ve tefekkür etmiyor ki, istikamet yolunu bulsun. Neden tefekkür ve tedebbür ve aklen muhakeme etmiyorlar, dalaletе düşüyorlar.

Ey insanlar ibret alınız! Geçmiş kurûnlardan ibret alıp gelecek manevî belalardan kurtulmağa çalışınız!" manasında gelen âyetlerin bu cümlelerine kıyasen çok âyetlerde beşeri aklına, fikriyle meşverete havale ediyor. **Hutbe-i Şamiye (26)**

Kur'an, umum ehl-i akla ders veriyor. Çok yerlerde

أَفَلَا يَعْقِلُونَ der, akla havale eder. **Sözler (245)**

69.AYET:

وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُبِينٌ ﴿٦٩﴾

69- Biz ona (Peygamber'e) şiir öğretmedik. Zaten ona yaraşmazdı da. Onun söyledikleri, ancak Allah'tan gelmiş bir öğüt ve apaçık bir Kur'an'dır.

Mealli Kur'an – 443

İşte bu sırdandır ki: Kur'an-ı Hakîm, nihayetsiz parlak, yüksek hakikatları câmi' olduğundan, şiirin hayalatından müstağnidir.

Evet, Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan'ın i'caz derecesindeki kemal-i nizam ve intizamı ve kitab-ı kâinattaki intizamat-ı san'atı, muntazam üslûblarıyla **tefsir ettikleri halde; manzum olmadığının diğer bir sebebi de budur ki:** Âyetlerinin herbir necmi, vezin kaydı altına girmeyip tâ ekser âyetlere bir nevi merkez olsun ve kardeşi olsun ve mabeynlerinde mevcud münasebet-i maneviyeye rabita olmak için, o daire-i muhita içindeki âyetlere birer hatt-ı münasebet teşkil etsin.

Güya serbest herbir âyetin, ekser âyetlere bakar birer gözü, müteveccih birer yüzü var. Kur'an içinde binler Kur'an bulunur ki, herbir meşreb sahibine birisini verir.

Nasılki Yirmi Beşinci Söz'de beyan edildiği gibi; Sure-i İhlas içinde otuzaltı Sure-i İhlas mikdarınca herbiri zil-ecniha olan altı cümlelerin terkibatından müteşekkil bir hazine-i ilm-i tevhid bulunur ve tazammun ediyor.

Evet, nasıllı semada olan intizamsız yıldızların sureten adem-i intizamı cihetiyle herbir yıldız, kayıd altına girmeyip herbirisi ekser yıldızlara bir nevi merkez olarak daire-i muhitasındaki -birer birer- herbir yıldız mevcudat beynindeki nisbet-i hafiyeye işaret olarak birer hatt-ı münasebet uzatıyor. Güya herbir tek yıldız, necm-i âyet gibi umum yıldızlara bakar birer gözü, müteveccih birer yüzü vardır. İşte intizamsızlık içinde kemal-i intizamı gör, ibret al!

وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ

Hem âyet-i وَمَا يَنْبَغِي لَهُ'nün bir sırrını da bununla anla ki: **Şiirin**

şe'ni; küçük ve sönük hakikatları, büyük ve parlak hayallerle süslendirip beğendirmek ister. Halbuki Kur'anın hakikatları; o kadar büyük, âlî, parlak ve revnakdardır ki, en büyük ve parlak hayal, o hakikatlara nisbet edilse; gayet küçük ve sönük kalır. **Sözler (138)**

Şiir ise, çendan kıymetdar, şirin bir vasıta-yı ifadedir. Fakat şiirde hayal hükmettiği için hakikata karışır, hakikatların suretini değiştirir. Bazen hakikat birbirine geçer. Hâlis hak ve mahz-ı hakikat olan Kur'an-ı Hakîm'in hizmetinde istikbalde bulunacağımız mukadder olduğundan, kader-i İlahî bir inayet olarak bize şiir kapısını açmadı.

وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ sırrı buna bakar. **Barla Lahikası (334)**

77.78.79.80.81. ve 83.AYETLER:

﴿۷۷﴾ أَوَلَمْ يَرِ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ.

77- İnsan görmez mi ki, biz onu meniden yarattık. Bir de bakıyorsun ki, apaçık düşman kesilmiş.

﴿۷۸﴾ وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ.

78- Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal getirmeye kalkışıyor ve: "Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?" diyor.

﴿۷۹﴾ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ.

79- De ki: Onları ilk defa yaratmış olan diriltecek. Çünkü O, her türlü yaratmayı gayet iyi bilir.

﴿۸۰﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقَدُونَ.

80- Yeşil ağaçtan sizin için ateş çıkaran O'dur. İşte siz ateşi ondan yakıyorsunuz.

﴿۸۱﴾ أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يَخْلُقَ

مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ.

81- Gökleri ve yeri yaratan, onların benzerlerini yaratmaya kadir değil midir? Evet! Elbette kadirdir. O, her şeyi hakkıyla bilen yaratıcıdır.

Mealli Kur'an - 444

قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ

قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ

Yani, insan der: "Çürümüş kemikleri kim diriltecek?" Sen, de: "Kim, onları bidayeten inşa edip hayat vermiş ise o diriltecek."

Onuncu Söz'ün Dokuzuncu Hakikatı'nın üçüncü temsilinde tasvir edildiği gibi; bir zât gözönünde bir günde yeniden büyük bir orduyu teşkil ettiği halde, biri dese: "Şu zât, efradı istirahat için dağılmış olan bir taburu bir boru ile toplar, tabur nizamı altına getirebilir." Sen ey insan, desen "İnanmam." Ne kadar divanece bir inkâr olduğunu bilirsin.

Aynen onun gibi; hiçlikten, yeniden ordu-misal bütün hayvanat ve sair zîhayatın tabur-misal cesedlerini kemal-i intizamla ve mizan-ı hikmetle o bedenlerin zerratını ve letaifini emr-i kün feyekûn ile kaydedip yerleştiren ve her karnda, hattâ her baharda rûy-i zeminde yüz binler ordu-misal zevil-hayatın enva'larını ve taifelerini icad eden bir Zât-ı Kadîr-i Alîm, tabur-misal bir cesedin nizamı altına girmekle birbiriyle tanışan zerrat-ı esasiye ve ecza-i asliyeyi bir sayha ile Sur-u İsrâfil'in borusuyla nasıl toplayabilir? İstib'ad suretinde denilir mi? Denilse, eblehçesine bir divaneliktir.

Hem Kur'an kâh oluyor ki; Cenab-ı Hakk'ın âhirette hârika ef'allerini kalbe kabul ettirmek için ihzariye hükmünde ve zihni tasdike müheyya etmek için bir i'dadiye suretinde, dünyadaki acaib ef'alini zikreder.

Veyahut istikbalî ve uhrevî olan ef'al-i acibe-i İlahiyeyi öyle bir surette zikreder ki, meşhudumuz olan çok nazireleriyle onlara kanaatımız gelir.

Meselâ: **أَوَلَمْ يَرِ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ** tâ surenin âhirine kadar... İşte şu bahiste haşır mes'elesinde Kur'an-ı Hakîm haşri isbat için yedi-sekiz surette, muhtelif bir tarzda isbat ediyor.

Evvelâ; neş'e-i ûlâyı nazara verir. Der ki: Nutfeden alakaya, alakadan mudgaya, mudgadadan tâ hilkat-ı insaniyeye kadar olan neş'etinizi görüyorsunuz. Nasıl oluyor ki, neş'e-i uhrâyı inkâr ediyorsunuz? O, onun misli, belki daha ehvenidir.

Hem Cenab-ı Hak, insana karşı ettiği ihsanat-ı azîmeyi **الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا** kelimesiyle işaret edip der: "Size böyle nimet eden bir zât, sizi başıboş bırakmaz ki, kabre girip kalkmamak üzere yatasınız."

Hem remzen der: Ölmüş ağaçların dirilip yeşillenmesini görüyorsunuz. Odun gibi kemiklerin hayat bulmasını kıyas edemeyip istib'ad ediyorsunuz.

Hem semavat ve arzı halkeden, semavat ve arzın meyvesi olan insanın hayat ve mematından âciz kalır mı? Koca ağacı idare eden, o ağacın meyvesine ehemmiyet vermeyip başkasına mal eder mi?

Bütün ağacın neticesini terketmekle, bütün eczasıyla hikmetle yoğrulmuş hilkat şeceresini abes ve beyhude yapar

mı zannedersiniz? Der: Haşırde sizi ihya edecek zât öyle bir zâttır ki, bütün kâinat ona emirber nefer hükmündedir.

Emr-i kün feyekûne karşı kemal-i inkıyad ile serfüru eder. Bir baharı halketmek, bir çiçek kadar ona ehven gelir. Bütün hayvanatı icad etmek, bir sinek icadı kadar kudretine kolay gelir bir zâttır. Öyle bir zâta karşı **مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ** deyip, kudretine karşı taciz ile meydan okunmaz.

Sonra **فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ** tabiriyle; herşeyin dizgini elinde, herşeyin anahtarı yanında, gece ve gündüzü, kış ve yazı bir kitab sahifeleri gibi kolayca çevirir. Dünya ve âhireti iki menzil gibi; bunu kapar, onu açar bir Kadîr-i Zülcelal'dir. Madem böyledir, bütün delailin neticesi olarak: **وَالِيهِ تُرْجَعُونَ** yani, kabirden sizi ihya edip, haşre getirip huzur-u kibriyasında hesabınızı görecektir.

İşte şu âyetler, haşrin kabulüne zihni müheyya etti, kalbi de hazır etti. Çünkü nezairini dünyevî ef'al ile de gösterdi.

Sözler (114 - 116)

Suresinde **مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَ هِيَ رَمِيمٌ** şive-i ifadeden,

Zemahşerî **الْمَيِّدَانِ إِلَى يَبْرُزُ** üslûbunu istişmam etmiştir.

Evet, insan isyanla Hâlıkın emrine karşı manen müdafaa ve mübareze eder... **Muhakemat (92)**

Kur'anın sair âyetler ile izah ettiği şu **وَ قَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا** ve **قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ** deki kıyas-ı temsîlinin hülâsasını "**Nokta**" risalesinde şöyle beyan etmişiz ki:

Vücut-u insan, tavırdan tavıra geçtikçe acib ve muntazam inkılablar geçiriyor. Nutfeden alakaya, alakadan mudgaya, mudgadan azm ve lâhme, azm ve lâhmden halk-ı cedide yani insan suretine inkılabı, gayet dakik düsturlara tâbi'dir.

O tavırların herbirisinin öyle kavanin-i mahsusa ve öyle nizamat-ı muayyene ve öyle harekât-ı muttarideleri vardır ki; cam gibi, altında bir kasd, bir irade, bir ihtiyar, bir hikmetin cilvelerini gösterir.

İşte şu tarzda o vücudu yapan Sâni'-i Hakîm, her sene bir libas gibi o vücudu değiştirir.

O vücudun değiştirilmesi ve bekası için inhilal eden eczaların yerini dolduracak, çalışacak yeni zerrelerin gelmesi için bir terkibe muhtaçtır.

İşte o beden hüceyreleri, muntazam bir kanun-u İlahî ile yıkıldığından yine muntazam bir kanun-u Rabbanî ile tamir etmek için rızık namıyla bir madde-i latifeyi ister ki, o beden uzuvlarının ayrı ayrı hacetleri nisbetinde Rezzak-ı Hakikî, bir kanun-u mahsus ile taksim ve tevzi ediyor.

Şimdi O Rezzak-ı Hakîm'in gönderdiği o madde-i latifenin etvarına bak, göreceksin ki; o maddenin zerratı bir kafile gibi küre-i havada, toprakta, suda dağılmış iken birden hareket

emrini almışlar gibi bir hareket-i kasdîyi işmam eden bir keyfiyet ile toplanıyorlar. Güya onlardan herbir zerre, bir vazife ile, bir muayyen mekâna gitmek için memurdur gibi gayet muntazam toplanıyorlar. Hem gidişatından görünüyor ki, bir Fâil-i Muhtar'ın bir kanun-u mahsusı ile sevkedilip, cemadat âleminden mevalide, yani zîhayat âlemine girerler.

Sonra nizamât-ı muayyene ve harekât-ı muttaride ile ve desatir-i mahsusa ile rızık olarak bir bedene girip; o beden içinde dört matbahta pişirildikten sonra ve dört inkılabat-ı acibeyi geçirdikten sonra ve dört süzgeçten süzüldükten sonra bedenın aktarına yayılarak bütün muhtaç olan âzaların muhtelif, ayrı ayrı derece-i ihtiyaclarına göre Rezzak-ı Hakikî'nin inayetiyle ve muntazam kanunları ile inkısam ederler.

İşte o zerrattan hangi zerreye bir nazar-ı hikmetle baksan göreceksin ki: Basîrane, muntazamane, semîane, alîmane sevk olunan o zerreye, kör ittifak, kanunsuz tesadüf, sağır tabiat, şuarsuz esbab, hiç ona karışamaz. Çünkü herbirisi unsur-u muhitten tut, tâ beden hüceyresine kadar hangi tavra girmiş ise, o tavrın kavanin-i muayyenesi ile güya ihtiyaren amel ediyor, muntazaman giriyor.

Hangi tabakaya sefer etmiş ise, öyle muntazam adım atıyor ki; bilbedahe bir Saik-i Hakîm'in emriyle gidiyor gibi görünüyor. İşte böyle muntazam tavırdan tavıra, tabakadan tabakaya git gide hedef ve maksadından ayrılmayarak tâ

makam-ı lâyıkına, meselâ Tevfik'in gözbebeğine emr-i Rabbanî ile girer, oturur, çalışır.

İşte bu halde, yani erzaktaki tecelli-i rububiyet gösteriyor ki; ibtida o zerreler muayyen idiler, muvazzaf idiler, o makamlar için namzed idiler. Güya herbirisinin alnında ve cebhesinde "Fılan hüceyrenin rızkı olacak" yazılı gibi bir intizamın vücudu, her adamın alnında kalem-i kader ile rızkı yazılı olduğuna ve rızkı üstünde isminin yazılı olmasına işaret eder.

Acaba mümkün müdür ki: Bu derece nihayetsiz bir kudret ve muhit bir hikmet ile rububiyet eden ve zerrattan tâ seyyarata kadar bütün mevcudatı kabza-i tasarrufunda tutmuş ve intizam ve mizan dairesinde döndüren Sâni'-i Zülcelal, "Neş'e-i uhra"yı yapmasın veya yapamasın!

İşte çok âyât-ı Kur'aniye, şu hikmetli neş'e-i ûlâyı nazar-ı beşere vaz'ediyor. Haşır ve kıyametteki neş'e-i uhrayı ona temsil ederek istib'adı izale eder.

Der: **قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ** Yani: "Sizi hiçten bu derece hikmetli bir surette kim inşa etmiş ise, odur ki, sizi âhirette diriltecektir."

Hem der ki: **وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ** Yani: Sizin haşırde iadeniz, dirilmeniz, dünyadaki hilkatinizden daha kolay, daha rahattır." Nasılki bir taburun askerleri, istirahat için dağılsa, sonra bir boru ile çağrılrsa

kolay bir surette tabur bayrağı altında toplanmaları; yeniden bir tabur teşkil etmekten çok kolay ve çok rahattır.

Öyle de: Bir bedende birbiriyle imtizac ile ünsiyet ve münasebet peyda eden zerrat-ı esasiye, Hazret-i İsrail Aleyhisselâm'ın Sûr'u ile Hâlık-ı Zülcelal'in emrine "**Lebbeyk**" demeleri ve toplanmaları; aklen birinci icaddan daha kolay, daha mümkündür. Hem, bütün zerrelerin toplanmaları belki lâzım değil. Nüveler ve tohumlar hükmünde olan ve hadîste "**Acb-üz zeneb**" tabir edilen ecza-i esasiye ve zerrat-ı asliye, ikinci neş'e için kâfi bir esastır, temeldir. Sâni'-i Hakîm, beden-i insanîyi onların üstünde bina eder. **Sözler (522 - 524)**

Hem meselâ: **إِنْسَانٍ جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا** İnsan-ı âsi, "Çürümüş kemikleri kim diriltecek" diye meydan okur gibi inkârına karşı Kur'an der: "Kim bidayeten yaratmış ise, o diriltecek. O yaratan zât ise, herbir şeyi herbir keyfiyette bilir.

Hem size yeşil ağaçtan ateş çıkaran bir zât, çürümüş kemiğe hayat verebilir."

İşte şu kelâm, diriltmek davasına müteaddid cihetlerle bakar, isbat eder.

Evvelâ, insana karşı ettiği silsile-i ihsanatı şu kelâmıyla başlar, tahrik eder, hatıra getirir. Başka âyetlerde tafsil ettiği için kısa keser, akla havale eder. Yani, size ağaçtan meyveyi ve ateşi ve ottan erzakı ve hububu ve topraktan hububatı ve nebatatı verdiği gibi, zemini size hoş -herbir erzakınız içinde konulmuş- bir beşik ve âlemi, güzel ve bütün levazımınız

içinde bulunur bir saray yapan bir zâttan kaçıp başıboş kalıp, ademe gidip saklanılmaz. Vazifesiz olup kabre girip uyandırılmamak üzere rahat yatamazsınız.

Sonra o davanın bir deliline işaret eder: الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ kelimesiyle remzen der: "Ey haşri inkâr eden adam! Ağaçlara bak! Kışta ölmüş kemikler gibi hadsiz ağaçları baharda diriltten, yeşillendiren; hattâ herbir ağaçta yaprak ve çiçek ve meyve cihetiyle üç haşrin nûmunelerini gösteren bir zâta karşı inkâr ile, istib'ad ile kudretine meydan okunmaz."

Sonra bir delile daha işaret eder, der: "Size ağaç gibi kesif, sakil, karanlıklı bir maddeden ateş gibi latif, hafif, nurani bir maddeyi çıkaran bir zâttan, odun gibi kemiklere ateş gibi bir hayat ve nur gibi bir şuur vermeyi nasıl istib'ad ediyorsunuz?"

Sonra bir delile daha tasrih eder der ki: "Bedeviler için kibrit yerine ateş çıkaran meşhur ağacın, yeşil iken iki dalı birbirine sürüldüğü vakit ateşi yaratan ve rutubetiyle yeşil ve hararetiyle kuru gibi iki zıd tabiatı cem'edip, onu buna menş'e etmekle herbir şey hattâ anasır-ı asliye ve tabayi-i esasiye, onun emrine bakar, onun kuvvetiyle hareket eder, hiçbirisi başıboş olup tabiatıyla hareket etmediğini gösteren bir zâttan, topraktan yapılan ve sonra toprağa dönen insanı, topraktan yeniden çıkarması istib'ad edilmez. İsyân ile ona meydan okunmaz."

Sonra Hazret-i Musa Aleyhisselâm'ın şecere-i meşhuresini hatıra getirmekle şu dava-yı Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâm, Musa Aleyhisselâm'ın dahi davasıdır. Enbiyanın

ittifakına hafî bir îma edip, şu kelimenin îcazına bir letafet daha katar. Sözlür (400 - 401)

82. ve 83.AYETLER:

إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾

82- Bir şey yaratmak istediği zaman Onun yaptığı "Ol" demekten ibarettir. Hemen olur.

فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾

83- Her şeyin mülkü kendi elinde olan Allah'ın şanı ne kadar yücedir! Siz de O'na döneceksiniz.

Meallî Kur'an - 444

إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ *

فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

BİRİNCİ ŞUA: Ey nefs-i nâdan! Diyorsun ki: "Ehadiyet-i Zât-ı İlahiye ile külliyet-i ef'ali ve vahdet-i şahsiyesiyle muinsiz umumiyet-i rububiyeti ve ferdaniyeti ile şeriksiz şümül-ü tasarrufatı ve mekândan münezzehiyetiyle her yerde hazır bulunması ve nihayetsiz ulviyetiyle herşeye yakın olması ve birliği ile her işi bizzât elinde tutması; hakaik-i Kur'aniyedendir.

Kur'an ise hakîmdir. Hakîm ise, akıl kabul etmeyen şeyleri akla tahmil etmez. Akıl ise, zahîrî bir münafatı görüyor. Aklı teslime sevkedecek bir izah isterim."

Elcevab: Madem öyledir, itminan için istersen, biz de Kur'an'ın feyzine istinaden diyoruz: **İsm-i Nur**, çok müşkilâtımızı halletmiş; inşaallah bunu da halleder. Akla vâzih, kalbe nuranî olacak temsil yolunu ihtiyar ile **İmam-ı Rabbanî (R.A.) gibi deriz:**

نَهْ شَبْمَ نَهْ شَبْ پَرِسْتَمَ مَنْ * غُلَامَ شَمْسَمَ اَزْ شَمْسِ مِي گُوِيَمَ خَبْرَ

Temsil, i'caz-ı Kur'an'ın en parlak bir âyinesi olduğundan, biz dahi bir temsil ile şu sırra bakacağız. Şöyle ki:

Bir tek zât, muhtelif meraya vasıtasıyla külliyet kesbeder. Cüz'î-yi hakikî iken, umumî şuunata mâlik bir küllî hükmüne geçer. Meselâ: Şems bir cüz'î-yi müşahhas iken, eşya-yı şeffafe vasıtasıyla öyle bir küllî hükmüne geçer ki, rûy-i zemini timsalleriyle, akisleriyle dolduruyor.

Hattâ katarat ve parlak zerrat adedince cilveleri bulunuyor. Güneşin harareti ve ziyası ve ziyanın içinde olan yedi renkli elvan-ı seb'ası, herbirisi mukabilindeki eşyaya muhit, âmm ve şamil oldukları halde; herbir şeffaf şey dahi güneşin timsaliyle beraber harareti, hem ziyayı, hem elvan-ı seb'ayı göz bebeğinde saklıyor. Ve safi kalbini ona bir taht yapıyor.

Demek Şems, vâhidiyet haysiyetiyle ona mukabil umum eşyaya muhit olduğu gibi, ehadiyet cihetiyle herbir şeyde Güneş çok vasıflarıyla beraber bir nevi cilve-i zâtıyla bulunur.

Madem temsilden temessül bahsine geçtik. Temessülün çok enva'ından şu mes'eleye medar olacak üç nev'ine işaret ederiz:

Birincisi: Kesif, maddî şeylerin akisleridir. O akisler hem gayrdır, ayn değil. Hem mevattır, ölüdür. Hüviyet-i suriyesinden başka hiçbir hasiyete mâlik değil. Meselâ sen âyineler mahzenine girsen, bir Said binler Said olur. Fakat zîhayat yalnız sensin, ötekiler ölüdürler. Hayat hâssaları onlarda yoktur.

İkincisi: Maddî nuraninin akisleridir. Şu akis ayn değil, fakat gayr da değil. Mahiyeti tutmuyor, fakat o nuraninin ekser hasiyetlerine mâliktir. Onun gibi hayy sayılıyor. Meselâ: Şems dünyaya girdi. Herbir âyinede aksini gösterdi. O akislerin herbirinde, Güneş'in hâssaları hükmünde olan ziya ve ziyadaki elvan-ı seb'a bulunuyor.

Eğer faraza Güneş zîşuur olsa idi, harareti ayn-ı kudreti, ziyası ayn-ı ilmi, elvan-ı seb'ası sıfât-ı seb'ası olsa idi; o vakit o tek ve yekta bir güneş, bir anda herbir âyinede bulunur, herbirisini kendine bir arş ve bir çeşit telefon yapabilirdi.

Birbirine mani olmazdı. Herbirimizle âyinemiz vasıtasıyla görüşebilirdi. Biz ondan uzak iken, o bize bizden daha yakın olurdu.

Üçüncüsü: Nurani ruhların aksidir. Şu akis, hem hayydır hem ayndır. Fakat âyinelerin kabiliyeti nisbetinde tezahür ettiğinden, o ruhun mahiyet-i nefs-ül emriyesini tamamen tutmuyor. Meselâ: Hazret-i Cebraîl Aleyhisselâm, Dîhye suretinde huzur-u Nebevîde bulunduğu bir anda, huzur-u İlahîde haşmetli kanatlarıyla Arş-ı A'zam'ın önünde secdeye gider.

Hem o anda hesabsız yerlerde bulunur, evamir-i İlahiye'yi tebliğ ederdi. Bir iş bir işe mani olmazdı. İşte şu sırdandır ki; mahiyeti nur ve hüviyeti nuraniye olan Hazret-i Peygamber Aleyhissalâtu Vesselâm, dünyada bütün ümmetinin salavatlarını birden یشtir ve kıyamette bütün asfiya ile bir anda görüşür. Birbirisine mani olmaz. Hattâ evliyadan, ziyade nuraniyet kesbeden ve ebdal denilen bir kısmı, bir anda birçok yerlerde müşahede ediliyormuş. Aynı zât, ayrı ayrı çok işleri görüyormuş.

Evet nasıl cismaniyata cam ve su gibi şeyler âyine olur. Öyle de, ruhaniyata dahi hava ve esir ve âlem-i misalin bazı mevcudatı âyine hükmünde ve berk ve hayal sür'atinde bir vasita-i seyr ü seyahat suretine geçerler ve o ruhanîler hayal sür'atiyle o meraya-yı nazifede, o menazil-i latifede gezerler. Bir anda binler yerlere girerler.

Madem Güneş gibi âciz ve müsahhar mahluklar ve ruhanî gibi madde ile mukayyed nim-nurani masnu'lar, nuraniyet sırrıyla bir yerde iken pekçok yerlerde bulunabilirler. Mukayyed bir cüz'î iken, mutlak bir küllî hükmünü alırlar. Bir anda cüz'î bir ihtiyar ile pek çok işleri yapabilirler.

Acaba, maddeden mücerred ve muallâ ve tahdid-i kayd ve zulmet-i kesafetten münezzeh ve müberra ve şu umum envâr ve bütün nuraniyat onun envâr-ı kudsiye-i esmasının bir kesif zılali ve umum vücud ve bütün hayat ve âlem-i ervah ve âlem-i misal nim-şeffaf bir âyine-i cemali ve sıfâtı muhita ve şuunatı külliye olan bir Zât-ı Akdes'in irade-i

küllîye ve kudret-i mutlaka ve ilm-i muhitte tecelli-i sıfâtı ve cilve-i ef'ali içindeki teveccüh-ü ehadiyetinden hangi şey saklanabilir, hangi iş ağır gelebilir, hangi şey gizlenebilir, hangi ferd uzak kalabilir, hangi şahsiyet külliyet kesbetmeden ona yanaşabilir?

Evet nasıl Güneş kayıdsız nuru, maddesiz aksi vasıtasıyla sana, senin göz bebeğinden daha yakın olduğu halde; sen mukayyed olduğun için ondan gayet uzaksın. Ona yanaşmak için, çok kayıdlardan tecerrüd etmek, çok meratib-i külliyyeden geçmek lâzım gelir.

Âdetâ manen yer kadar büyüyüp, Kamer kadar yükselip, sonra doğrudan doğruya Güneşin mertebe-i asliyesine bir derece yanaşabilir ve perdesiz görüşebilirsin. Öyle de: Celil-i Zülcemal, Cemil-i Zülkemaal sana gayet yakındır, sen ondan gayet uzaksın. Kalbin kuvveti, aklın ulviyeti varsa; temsildeki noktaları, hakikata tatbikî çalış. Sözler (193 - 195)

ÜÇÜNCÜ ŞUA: Ey haddinden tecavüz etmiş nefs-i pürvesvas! Diyorsun ki: **بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ * مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا** gibi **هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا * وَ نَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ** âyetler, nihayet derecede kurbiyet-i İlahiyeyi gösteriyor.

وَ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ * تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ **خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ** ve hadîste vârid olan: "Cenab-ı Hak yetmiş

bin hicab arkasındadır" ve Mi'rac gibi hakikatler, nihayet derecede bu'diyetimizi gösteriyor. Şu sır-ı gamızı fehme takrib edecek bir izah isterim.

Elcevab: Öyle ise dinle:

Evvelâ, Birinci Şuam âhırinde demiştik: Nasilki Güneş, kayıdsız nuruyla ve maddesiz aksi cihetiyle; sana, senin ruhun penceresi ve onun âyinesi olan gözbebeğinden daha yakın olduğu halde; sen, mukayyed ve maddede mahpus olduğun için ondan gayet uzaksın.

Onun, yalnız bir kısım akisleriyle, gölgeleriyle temas edebilirsin ve bir nevi cilveleriyle ve cüz'î tecellileriyle görüşebilirsin ve bir sınıf sıfatları hükmünde olan elvanlarına ve bir taife isimleri hükmünde olan şualarına ve mazharlarına yanaşabilirsin.

Eğer, Güneşin mertebe-i aslîsine yanaşmak ve bizzât doğrudan doğruya güneşin zâtı ile görüşmek istersen, o vakit pek çok kayıtlardan tecerrüd etmecliğin ve pek çok meratib-i külliyyetten geçmecliğin lâzımgelir. Âdeta sen, manen tecerrüd cihetiyle Küre-i Arz kadar büyüyüp, hava gibi ruhen inbisat edip ve Kamer kadar yükselip, bedir gibi mukabil geldikten sonra bizzât perdesiz onunla görüşüp, bir derece yanaşmak dava edebilirsin.

Öyle de: O Celil-i Pürkemal, o Cemil-i Bîmisal, o Vâcib-ül Vücud, o Mûcid-i Küll-i Mevcud, o Şems-i Sermed, o Sultan-ı Ezel ve Ebed, sana senden yakındır. Sen, ondan nihayetsiz uzaksın. Kuvvetin varsa, temsildeki dekaikı tatbik et...

Sâniyen: Meselâ: **وَاللّٰهُ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى** Bir padişahın çok

isimleri içinde "kumandan" ismi çok mütedâhil dairelerde tezahür eder. Serasker daire-i külliyesinden tut, müşiriyet ve ferikiyet, tâ yüzbaşı, tâ onbaşıya kadar geniş ve dar, küllî ve cüz'î dairelerde de zuhur ve tecellisi vardır.

Şimdi, bir nefer hizmet-i askeriyesinde onbaşı makamında tezahür eden cüz'î kumandanlık noktasını merci tutar, kumandan-ı a'zamına şu cüz'î cilve-i ismiyle temas eder ve münasebettar olur.

Eğer asıl ismiyle temas etmek, ona o ünvan ile görüşmek istese, onbaşılıktan tâ serasker mertebe-i külliyesine çıkmak lâzımgelir. Demek padişah, o nefere ismiyle, hükmüyle, kanunuyla ve ilmiyle, telefonuyla ve tedbiriyle ve eğer o padişah, evliya-i ebdaliyeden nuranî olsa, bizzât huzuruyla gayet yakındır. Hiçbir şey mani olup, hail olamaz. Halbuki o nefer, gayet uzaktır. Binler mertebeler hail, binler hicablar fâsıldır. Fakat bazan merhamet eder, hilaf-ı âdet; bir neferi huzuruna alır, lütfuna mazhar eder.

Öyle de: Emr-i **كُنْ** e mâlik; güneşler ve yıldızlar, emirber neferi hükmünde olan Zât-ı Zülcelal, herşeye herşeyden daha ziyade yakın olduğu halde, herşey ondan nihayetsiz uzaktır.

Onun huzur-u kibriyasına perdesiz girmek istenilse, zulmanî ve nurani, yani maddî ve ekvanî ve esmaî ve sıfâtî yetmiş binler hicabdan geçmek, her ismin binler hususî ve

küllî derecat-ı tecellisinden çıkmak, gayet yüksek tabakat-ı sıfâtında mürur edip tâ ism-i a'zamına mazhar olan arş-ı a'zamına uruc etmek; eğer cezb ve lütuf olmazsa, binler seneler çalışmak ve sülûk etmek lâzım gelir. Meselâ: Sen, ona Hâlık ismiyle yanaşmak istersen; senin hâlıkın hususiyetiyle, sonra bütün insanların hâlıkı cihetiyle, sonra bütün zîhayatların hâlıkı ünvanıyla, sonra bütün mevcudatın hâlıkı ismiyle münasebettarlık lâzım gelir. Yoksa zilde kalırsın, yalnız cüz'î bir cilveyi bulursun.

Bir ihtar: Temsildeki padişah, aczi için, kumandanlık isminin meratibinde müşir ve ferik gibi vasıtalar koymuştur. Fakat بِدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ olan Kadîr-i Mutlak, vasıtalarla müstağnidir. Vasıtalar, sırf zahirîdirler; perde-i izzet ve azamettirler. Ubudiyet ve hayret ve acz ve iftikar içinde saltanat-ı rububiyetine dellâldırlar, temaşagerdirler. Muini değiller, şerik-i saltanat-ı rububiyet olamazlar. **Sözler (197 - 199)**

Dördüncüsü: Meselâ: إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ * وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ * وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ * تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ * ألف سنّة gibi âyetlerin ifade ettikleri hakikat-ı ulviyesine ki, Kadîr-i Mutlak o derece sühulet ve sür'atle ve mualecesiz ve

mübaşeretisiz eşyayı halkeder ki, yalnız sırf bir emir ile icad eder gibi görünüyor, fehmediliyor.

Hem o Sâni'-i Kadîr nihayet derecede masnuata karib olduğu halde, masnuat nihayet derecede ondan baîddir.

Hem nihayetsiz kibriyasıyla beraber, gayet cüz'î ve hakir umûru dahi, ehemmiyetle tanzim ve hüsn-ü san'attan hariç bırakmıyor.

İşte bu hakikat-ı Kur'anîyenin vücuduna, mevcudatta meşhud sühulet-i mutlak içinde intizam-ı ekmel şehadet ettiği gibi, gelecek temsil dahi, onun sırr-ı hikmetini gösterir.

Meselâ: **وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى** Sâni'-i Zülcelal'in esma-i

hüsnasından Nur isminin bir kesif âyinesi hükmünde olan güneşin, emr-i Rabbanî ve teshir-i İlahî ile mazhar olduğu vazifeler, şu hakikatı fehme takrib eder. Şöyle ki:

Güneş ulviyetiyle beraber bütün şeffaf ve parlak şeylere nihayet derecede yakın, belki onların zâtlarından onlara daha yakın olduğu, cilvesiyle ve timsaliyle ve tasarrufa benzer çok cihetlerle onları müteessir ettiği halde; o şeffaf şeyler ise, binler sene ondan uzaktırlar. Onu hiçbir vecihle müteessir edemezler, kurbiyet dava edemezler.

Hem o Güneş, her şeffaf zerreye, hattâ ziyası nereye girmiş ise orada hazır ve nâzır gibi olduğu, o zerrenin kabiliyet ve rengine göre Güneşin aksi ve bir nevi timsali görünmesiyle anlaşılır. Hem Güneşin azamet-i nuraniyeti derecesinde ihatası, nüfuzu ziyadeleşir.

Nuraniyet azametindendir ki, en küçük ufak şeyler, ondan gizlenip kaçamazlar. Demek azamet-i kibriyası, cüz'î ve ufak şeyleri, nuraniyet sırrıyla harice atmak değil; bilakis daire-i ihatasına alıyor.

Hem güneşi, mazhar olduğu cilvelerde ve vazifelerde farz-ı muhal olarak fâil-i muhtar farzetsek, o derece sühulet ve sür'at ve vüs'at içinde, zerreden katreden deniz yüzünden seyyarata kadar izn-i İlahî ile öyle işliyor ki, şu tasarrufat-ı azîmeyi yalnız bir mahz-ı emir ile yapar, tahayyül edilebilir. Zerre ile seyyare, emrine karşı müsavidirler. Deniz yüzüne verdiği feyzi, zerreye de kabiliyetine göre kemal-i intizam ile verir. İşte, sema denizinin yüzünde ziyadar bir kabarcık ve Kadîr-i Mutlak'ın Nur isminin cilvesine kesif bir âyinecik olan şu güneşin, bilmüşahede şu hakikatın üç esasının nümunelerine mazhar olduğunu görüyoruz.

Elbette güneşin nur ve harareti, ilim ve kudretine nisbeten toprak gibi kesif hükmünde, "Nur-un Nur, Münevvir-un Nur, Mukaddir-un Nur" olan Zât-ı Zülcelal, herşeye, ilim ve kudretiyle nihayetsiz yakın ve hazır ve nâzır ve eşya ondan gayet uzak olduğuna, hem o derece külfetsiz, mualecesiz, sühuletle işleri yapar ki, yalnız mahz-ı emrin sür'at ve sühuletiyle icad eder gibi anlaşıldığına; hem hiçbir şey, cüz'î-küllî, küçük-büyük, daire-i kudretinden harice çıkmadığına ve kibriyası ihata ettiğine şuhud derecesinde bir yakîn-i imanî ile iman ederiz ve iman etmek gerektir. **Sözler (165 - 166)**

İşte o Zât-ı Zülcelal'dir ki, şöyle ferman ediyor:

إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ *

deyip, hem kemal-i kudretini ilân, hem kudretine nisbeten Haşır ve Kıyamet gayet sehl ve külfetsiz olduğunu beyan ediyor. Emr-i tekvinîsi, kudret ve iradeyi tazammun ettiğini ve bütün eşya, evamirine gayet müsahhar ve münkad olduklarını ve mübaşeretsiz, mualecesiz halkettiği için icadındaki sühulet-i mutlakayı ifade için, sırf bir emirle işler yaptığını, Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan ile ferman ediyor. **Sözler (197)**

وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ Yani: Hiçbir şey ona ağır gelemmez.

Daire-i imkânda ne kadar eşya var, o eşyaya gayet kolay vücut giydirebilir.

Ve o derece ona kolay ve rahattır ki: إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا

ilh... sırrıyla, güya yalnız emreder, yapılır. Nasılki gayet mahir bir san'atkâr; ziyade kolay bir tarzda, elini işe dokundurur dokundurmaz, makina gibi işler. Ve o sür'at ve mehareti ifade için denilir ki: O iş ve san'at, ona o kadar müsahhardır ki; güya emriyle, dokunmasıyla işler oluyor; san'atlar vücuda geliyor. Öyle de: Kadîr-i Zülcelal'in kudretine karşı eşyanın nihayet derecede müsahhariyet ve itaatine ve o kudretin nihayet derecede külfetsiz ve sühuletle iş gördüğüne işareten,

فَإِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ferman eder.

Mektubat (245)

★ فَإِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

مَا خَلَقَكُمْ وَلَا بَعَثَكُمْ إِلَّا كَفَنَسٍ وَاحِدَةٍ

Bu âyetlerin sarahatine göre, her şeyin vücudu "**Kün**" emriyle bağlı olduğu gibi; bütün eşyanın icad ve sonradan ihyaları, bir nefs-i vâhidenin icad ve ihyası gibidir. Demek icad Cenab-ı Hakk'a isnad edilirse, bu kadar rahat ve kolay olur. Amma esbaba veya eşyanın kendilerine isnad edildiği zaman, bütün ukalânın ve eblehlerin hükümlerinden neş'et eden muhalâtı kabul etmeleri lâzım gelir... **Mesnevi-i Nuriye (105)**

"İtaat" sırrını gösterir. Meselâ: Bir kumandan, "Arş" emri ile bir neferi tahrik ettiği gibi, aynı emir ile bir orduyu tahrik eder.

Şu temsil-i itaat sırrının hakikati şudur ki:

Kâinatta, bittecrûbe her şeyin bir nokta-i kemali vardır.

O şeyin, o noktaya bir meyli vardır. Muzaaf meyil, ihtiyaç olur. Muzaaf ihtiyaç, iştîyak olur.

Muzaaf iştîyak, incizab olur.

Ve incizab, iştîyak, ihtiyaç, meyil; Cenab-ı Hakk'ın evamir-i tekviniyesinin, mahiyet-i eşya tarafından birer habbe ve nüve-i imtisalidirler.

Mümkinat mahiyetlerinin mutlak kemali, mutlak vücuddur. Hususî kemali, istidadlarını kuvveden fiile çıkaran ona mahsus bir vücuddur.

İşte bütün kâinatın "**Kün**" emrine itaatı, birtek nefer hükmünde olan bir zerrenin itaatı gibidir. İrade-i ezeliyeden gelen "**Kün**" emr-i ezelisine mümkinatın itaatı ve imtisalinde, yine iradenin tecellisi olan meyil ve ihtiyaç ve şevk ve incizab; birden, beraber mündemiçtir. Latif su, nazik bir meyille incimad emrini aldığı vakit demiri parçalaması, itaat sırrının kuvvetini gösterir. **Sözler (528)**

Evet, temenniden neş'et eden arzular ve o arzulardan neş'et eden fuzuliyane emirler nerede? Hakikat-ı âmiriyetle muttasıf bir âminin iş başında hakikat-ı emri nerede?

Evet emri nafız büyük bir âminin muti' ve büyük bir ordusuna "Arş" emri nerede? Ve şöyle bir emir, âdi bir neferden işitilse; iki emir sureten bir iken, manen bir neferle bir ordu kumandanı kadar farkı var.

Meselâ: **هَمَّ إِئْمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ** Hem meselâ: **وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ** Şu iki âyette iki emrin kuvvet ve ulviyetine bak, sonra beşerin emirler nev'indeki kelâmına bak. Acaba yıldız böceğinin Güneş'e nisbeti gibi kalmıyorlar mı?

Evet hakikî bir mâlikin iş başındaki bir tasviri ve hakikî bir san'atkârın işlediği vakit san'atına dair verdiği beyanatı ve

hakikî bir mün'im'in ihsan başında iken beyan ettiği ihsanatı, yani kavl ile fiili birleştirmek, kendi fiilini hem göze, hem kulağa tasvir etmek için şöyle dese: "Bakınız!

İşte bunu yaptım, böyle yapıyorum.

İşte bunu bunun için yaptım. Bu böyle olacak, bunun için işte bunu böyle yapıyorum." **Sözler (431)**

Evet Cevvad-ı Mutlak (Celle Celaluhu), her ferd-i zîhayatın eline lezzet midadıyla ve ihtiyaç mürekkebiyle yazılmış bir tezkereyi vermiş. Onunla evamir-i tekviniyenin programını ve hizmetlerinin fihristesini tevdi' etmiştir.

Bak o Hakîm-i Zülcelal'e; nasıl Kitab-ı Mübin'in düsturlarından arı vazifesine ait mikdarını bir tezkerede yazmış, arının başındaki sandukçaya koymuştur. O sandukçanın anahtarı da, vazifeperver arıya has bir lezzettir. Onunla sandukçayı açar, programını okur, emri anlar, hareket eder. **وَ أَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ** âyetinin sırrını izhar eder.

İşte eğer bu Sekizinci Nota'yı tamam işittin ve tam anladınsa, bir hads-i imanî ile **وَسِعَتْ رَحْمَتُهُ كُلَّ شَيْءٍ** nin bir sırrını, **وَ إِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ** nin bir hakikatını,

nun bir düsturunu, إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ
 nun bir فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ
 nüktesini anlarsın. Lem'alar (126)

* * *

**Yâ Rab! Kusurumuzu afvet, bizi kendine kul kabul et,
 emanetini kabzetmek zamanına kadar bizi emanette
 emin kıl. Âmîn. Sözler (29)**

* * *

**Yâ Rabbî ve yâ Rabb-es Semavati Ve-l Aradîn! Yâ
 Hâlıkî ve yâ Hâlık-ı Külli Şey!**

Gökleri yıldızlarıyla, zemini müstemilatıyla ve bütün mahlukatı bütün keyfiyatıyla teshir eden kudretinin ve iradetinin ve hikmetinin ve hâkimiyetinin ve rahmetinin hakkı için, nefsimi bana müsahhar eyle!

Ve matlubumu bana müsahhar kıl! Kur'ana ve imana hizmet için, insanların kalblerini Risale-i Nur'a müsahhar yap!

Ve bana ve ihvanıma iman-ı kâmil ve hüsn-ü hâtıme ver. Hazret-i Musa Aleyhisselâm'a denizi ve Hazret-i İbrahim Aleyhisselâm'a ateşi ve Hazret-i Davud Aleyhisselâm'a dağı, demiri ve Hazret-i Süleyman Aleyhisselâm'a cinni ve insi ve Hazret-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm'a Şems ve

Kamer'i teshir ettiğin gibi, Risale-i Nur'a kalbleri ve akılları müsahhar kıl!

Ve beni ve Risale-i Nur talebelerini, nefis ve şeytanın şerrinden ve kabir azabından ve Cehennem ateşinden muhafaza eyle ve Cennet-ül Firdevs'te mes'ud kıl!

Âmîn, Âmîn, Âmîn.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

وَ آخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

Lem'alar (373)

* * *